

Виховання дітей у польській сім'ї у контексті формування культури здоров'я

Єрмакова Т.С.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Анотації:

Мета роботи – аналіз підходів сімейного виховання у польській родині у напрямку формування культури здоров'я дітей. **Матеріал:** Проведено аналіз публікацій науковців країн посткомуністичного простору та Польщі. Використано результати анкетування з проблем культури здоров'я. **Результати:** встановлено, що здоров'язбережувальний аспект сімейного виховання у польській родині відіграє значну роль у формуванні культури здоров'я дитини. Виділено національні традиції сімейного виховання здорової дитини. Відзначається, що соціальна підтримка в результаті активної участі в релігійному житті допомагає краще справлятися з проблемами повсякденного життя, зменшує неспокій і надмірну печаль, підвищує відчуття благополуччя. Існує можливість в українській родині і школі забезпечення духовного виховання учнів, право батьків на забезпечення освіти та виховання своїх дітей відповідно до власних світоглядних переконань. Вважати за необхідне посилення ролі сімейного та позашкольного виховання учнів у контексті формування культури здоров'я. До основних чинників здорового способу життя сучасна молодь відносить: якість їжі, заходи запобігання стресам, проблеми екологічного середовища, заняття спортом, проведення вільного часу. **Висновки:** рекомендується залучати батьків до різноманітних заходів, що проводяться товариствами та волонтерами різних організацій. Вважати за необхідне посилення ролі сімейного та позашкольного виховання учнів у контексті формування культури здоров'я.

Ключові слова:

релігія, сім'я, здоров'я, культура, школа, молодь.

Єрмакова Т.С. Воспитание детей в польской семье в контексте формирования культуры здоровья. *Цель работы* – анализ подходов семейного воспитания в польской семье в направлении формирования культуры здоровья детей. *Материал:* Проведен анализ публикаций ученых стран посткоммунистического пространства и Польши. Использованы результаты анкетирования по проблемам культуры здоровья. *Результаты:* установлено, что здоровьесберегающий аспект семейного воспитания в польской семье играет значительную роль в формировании культуры здоровья. Выделены национальные традиции семейного воспитания здорового ребенка. Отмечается, что социальная поддержка, в результате активного участия в религиозной жизни, помогает лучше справиться с проблемами повседневной жизни, уменьшает беспокойство и чрезмерную печаль, повышает ощущение благополучия. Существует возможность в украинской семье и школе обеспечения духовного воспитания учащихся, право родителей на обеспечение образования и воспитания своих детей в соответствии с собственными мировоззренческими убеждениями. Считать необходимым усиление роли семейного и внешкольного воспитания учащихся в контексте формирования культуры здоровья. К основным факторам здорового образа жизни современная молодежь относит: качество еды, меры предотвращения стрессам, проблемы экологической среды, занятия спортом, проведения свободного времени. **Выводы:** рекомендуется привлекать родителей к различным мероприятиям, проводимыми обществами и волонтерами различных организаций. Считать необходимым усиление роли семейного и внешкольного воспитания учащихся в контексте формирования культуры здоровья.

религия, семья, здоровье, культура, школа, молодежь.

Iermakova T.S. Education of children in Polish family in a context of forming health culture. *Purpose* – analysis of the approaches of family education in a Polish family in the direction of forming a culture of children's health. *Material:* The analysis of the publications of post-communist countries and Poland scientists. Used the results of a questionnaire on health culture. *Results:* It was found that health-saving aspect of family education in Polish family plays a significant role in forming health culture. Highlighted in national traditions of family upbringing of a healthy child. It is noted that social support, as a result of active participation in the religious life, helps to better cope with the challenges of everyday life, reduces anxiety and excessive sadness, increases the feeling of well-being. There is a possibility in the Ukrainian family and the school to ensure the spiritual education of children, the right of parents to ensure the education and upbringing of their children in conformity with their own philosophical convictions. Considered necessary to strengthen the role of the family and school education of students in the context of building a culture of health. The main factors of a healthy lifestyle today's young people are: quality of food, measures to prevent stress, problems of environmental protection, sports, leisure. **Conclusions:** It is recommended to involve parents in various activities of the societies and volunteers of various organizations. Considered necessary to strengthen the role of the family and school education of students in the context of building a culture of health.

religion, family, health, culture, school, youth.

Вступ.

Однією зі складових сімейного виховання є формування у дітей позитивного відношення до власного здоров'я. Для цього сім'я застосовує різноманітні підходи, що сприяють вихованню таких якостей у дитини, як: повага до старших, піклування про молодших, чесність, порядність, дотримання норм поведінки, відданість національним традиціям, здоровий спосіб життя та інші. У цьому аспекті формування зазначених якостей тісно переплітається з вихованням у них якостей, що притаманні багатолітнім сімейним традиціям. Саме Польща є прикладом наслідування сімейним традиціям таким як релігійне виховання. В останні роки цей напрямок виховання починають застосовувати все більше сімей і в Україні. Традиційно Польща має багатолітню історію релігійного виховання через сімейні стосунки дорослих і дітей, школи,

релігійних осередків. Тому є певний сенс дослідити особливості релігійного сімейного виховання дітей у польській родині через призму формування культури здоров'я. У зазначеному аспекті таке дослідження можна вважати актуальним.

Сучасний стан та перспективи впливу релігійного виховання можна прослідкувати за даними Міністерства культури України (<http://mincult.kmu.gov.ua>). Так у звіті за 2013 рік наводяться такі дані: релігійна мережа в Україні станом на 1 січня 2013 року представлена 55 віросповідними напрямками, в межах яких діє 36995 релігійних організацій, в тому числі 87 центрів та 295 управлінь, 35460 релігійних громад (справами церкви опікується 31313 священнослужителів), 500 монастирів (чернечий послух несуть 6834 ченці), 370 місій, 81 братство, 202 духовних навчальних закладів (навчається 19752 слухачі), 13157 недільних шкіл. Висвітленням релігійного життя займаються 384 церковних друкованих засобів масової інформації.

ції. Для проведення богослужінь релігійні організації використовують 23814 культових та пристосованих під молитовні будівлі. Дослідження темпів зростання кількості церковно-релігійних інституцій свідчить, що розширення релігійної мережі за останні чотири роки набуло усталеного характеру, перебуває у межах до 2 % та демонструє тенденцію до зменшення такого приросту. У 2012 році мережа релігійних організацій, порівняно з попереднім роком зросла на 1,4 %, тоді як у 2011 р. цей показник становив 1,8 %, у 2010 р. – 1,9 %, у 2009 р. – 2,0 %, у 2008 р. – 1,8 %.

Нормативно-правовими актами, що регулюють релігійні відносини є Конституція та Закон України “Про свободу совісті та діяльність релігійних організацій” від 1991 року. Цей Закон носить демократичний характер. Вони відповідають нормам міжнародного права у сфері забезпечення права на свободу совісті. Ці документи є ще одним підтвердженням актуальності дослідження. Одночасно, за даними Бюро по зв’язках з громадськістю Державного департаменту США (<http://www.state.gov>) наголошується на тому, що в Україні офіційно відзначається численні релігійні свята, зокрема, Різдво, Великдень, Трійця. Також 20 жовтня 2008 р. Міністерство науки та освіти сформувало Громадську раду з питань співпраці з церквами та релігійними організаціями. Все це дає підстави наголошувати про зростаючий вплив релігії на виховання молоді в Україні. Підтвердженням тому є думка М. Палінчака: «Проблеми державно-церковних відносин в сучасній Україні були і залишаються в центрі підвищеної уваги як науковців, так і органів державної влади, громадських і релігійних організацій. Вони мають високий рівень суспільної актуалізації» [5]. С. Цебенко наголошує, що держава зобов’язана стежити за тим, щоб шкільна програма з релігійного предмета була складена та висвітлена об’єктивно, з урахуванням критики і плюралізму думок [11].

У зазначеному контексті висловлюється і архієпископ Августин: «Питання релігійної освіти в Україні повинно вирішуватися у двох напрямках: 1. Християнізація світської освіти: введення в інваріантну частину загальноосвітнього процесу позаконфесійного і такого, що не супроводжується релігійними обрядами, предмету „Християнська етика в українській культурі”, та введення у варіативну частину освіти релігійно-просвітницьких предметів, а також узгодження діючих шкільних програм з точкою зору християнства. 2. Розробка та створення за участю Міністерства освіти і науки України цілісних центрів системи православної освіти: православний дитячий садочок, православна школа, православна гімназія, духовне училище, духовна семінарія, духовна академія.» [6].

Тому є необхідність провести аналіз польсько-го досвіду з питань релігійного виховання молоді у контексті його впливу на рівень здоров’я душі і тіла. Відомо, що Польща одна з перших країн посткомуністичного суспільства прийняла нові демократичні норми в галузі віросповідання. Так за твердженням А. Дилюса, М. Палінчака, С. Холмса Польща має істо-

ричні традиції національної церкви, що склалися ще задовго до традиції національної держави. Цим пояснюються досить міцні позиції, які вдалося зберегти церкві в період панування соціалістичного ладу і навіть успішно протистояти йому [1, 4, 10].

Узагальнення даних польської літератури з означеного питання доводить, що існує декілька підходів до формування здорової особистості в родині. Отже, питаннями формування культури здоров’я зростаючого покоління через релігійне виховання займалися: М. Ліходзієвська-Німірко, Ю. Яніцевська, К. Янковський, та інш. Вони наголошують, що релігія надає стабілізуючу і захисну дію на психіку людини. Перш за все, вона захищає психічне здоров’я та пропонує співпрацю традиції і догми. Відомо, що релігійна людина часто демонструє поведінку зі здоров’ям у відмові від куріння, відмова від алкоголю, відмова від наркотиків. Крім того, соціальна підтримка, в результаті активної участі в релігійному житті, допомагає краще справлятися з проблемами повсякденного життя, зменшує неспокій і надмірну печаль, підвищує відчуття благополуччя [15, 16]. Автори показують такі способи релігійних вірувань впоратися з хворобою: релігії розглядається як частина одного з елементів впоратися зі стресом; організм людини сприймає себе як особистість, що здатна управляти власними життєвими рішеннями. Одночасно відзначається і негативний вплив релігії на здоров’я, що відображується у відмові від боротьби або відповідальності за будь-які проблеми.

Особливості оздоровчого виховання школяра у родині досліджували: Й. Агустин, А. Буковська-Йозвицька, Б. Думара, Г. Ковальчук. Питання формування культури здоров’я родині у цілому – Ф. Адамський, З. Біланська-Осуховська, Й. Брадшав, В. Ціхон, Х. Цудак, Е. Янковська, А. Янке. Психологія родинного виховання – М. Браун-Гальковська, Е. Мілевська, К. Попільські, П. Пореба, М. Русь, М. Хлопкевіч, Й. Хомплєвіч.

Дослідження фахівців пострадянського простору свідчать про появу нових напрямів у сімейному вихованні, що пов’язані з наближенням церковних традицій до існуючих систем виховання та їх адаптацію до сучасних умов життя родини. В першу чергу це стосується дотримання сім’єю церковних свят та обрядів. Що стосується впливу церковних традицій на виховання дітей у сім’ї, то це проявляється у меншій ступені. У свою чергу, саме дотримання традиційних церковних правил і обов’язків може вплинути на розвиток дитини і формування у неї необхідних навичок позитивного відношення до свого власного здоров’я.

Аналіз наведених точок зору доводить, що проблема формування здоров’я душі та тіла стає актуальною не лише в медичній галузі та галузі психології, а й у педагогіці. Адже, традиційно, здоров’я душі та тіла вивчають медики різних спеціальностей і переважно тоді, коли життя та здоров’я людини буває під загрозою. Лікарі гігієнічного профілю мали б оточити увагою поки що здорову популяцію, але поступо-

во гігієністи відійшли від людини, зосередившись на вивченні навколишнього середовища. В останні десятиріччя душевний стан індивідуума вивчають ще й психологи, до яких у нашому суспільстві частіше звертається людина, яка перебуває, в т.зв. „третьому”, або „прикордонному” стані. Духовним здоров'ям має опікуватися „хтось інший”, мабуть, священик, – вважає Г. Апанасенко на тій основі, що „проблема ця складна і не піддається науковому аналізу”.

Так, в Україні проблемою розвитку здорової особистості через формування культури здоров'я в родині, в педагогічній науці, займаються О. Варецька, О. Ващенко, С. Вихор, О. Іонова, М. Лук'яченко, І. Петрова, А. Степанюк, О. Сухомлинська, Л. Сущенко, С. Чернета, В. Шибінська та інші.

Таким чином, дослідження науковців з пострадянського простору не вирішують всіх проблем сімейного виховання дитини через релігійні канони з орієнтацією на формування культури здоров'я.

Дослідження проведене згідно державної бюджетної теми Міністерства освіти «Теоретико-методичне забезпечення формування здорового способу життя особистості в умовах навчального закладу в контексті Європейської інтеграції (№ державної реєстрації 0114U001781).

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета роботи – аналіз підходів релігійного виховання у польській сім'ї у напрямку формування культури здоров'я дітей.

У дослідженні було використано результати анкетного опитування польського сервісу ANKIETKA.

Результати дослідження.

Відносини між церковними організаціями і державою у Польщі регулюються Конституцією. Конституція Республіки Польща містить положення, що стосуються релігії, зокрема щодо релігійного навчання в школах (ст. 48). Ст. 53 Конституції гарантує свободу совісті і релігії. Така свобода включає (розділ 2 ст. 53) і право батьків на забезпечення моральної і релігійної освіти і навчання їхніх дітей. Також відносини закріплені у Законах: «Про відносини держави та Римо-Католицької Церкви», «Про гарантії свободи совісті й віросповідання», «Про соціальне забезпечення духовенства». Так у Законі «Про гарантії свободи совісті та віросповідання» від 17.05.1989 р. у ст. 10 стверджується, що Республіка Польща є світською державою, яка зберігає нейтралітет у питаннях релігії і світогляду. Згідно зі ст. 16 цього ж закону, держава співпрацює з церквами та релігійними громадами у сфері збереження миру, у визначенні умов розвитку держави і викорінення нездорової обстановки в суспільстві. До цього слід додати Конкордат між державою та Апостольською Столицею, підписаний у 1993 р. і ратифікований 1998 р. Провідною ідеєю Конкордату є визнання права релігійної свободи кожної особистості і релігійних спільнот. У ньому також передбачено забезпечення добровільної участі у шкільному навчанні катехизму.

Це дозволяє вважати польський досвід виховання

дітей у сім'ї з урахуванням релігійних відносин важливим і для України.

Щоб не трапилося, писав Ян Кохановський, важливу роль у процесі оздоровчого виховання відіграє сімейне (домашнє) середовище. Це є середовище, у якому здоров'я не повинно зіпсуватися; це середовище, у якому здоров'я лише загартується засобами дотримання здорового способу життя та формуванням культури здоров'я кожного члена родини та усієї родини зокрема [3].

Першим навколишнім виховним середовищем, що має певне значення для розвитку та виховання молодого покоління є сім'я. Вона є середовищем, у якому молоде покоління природним засобом засвоює культурні, естетичні, гігієнічні та оздоровчі цінності. Середовище, у якому особистість отримує необхідні в житті практичні та суспільні вміння, формує особистісну тотожність.

Звичайно, процес виховання розпочинається в сім'ї (сімейне виховання). Саме сімейне виховання як складова системи навчального процесу дітей шкільного віку несе у собі дуже важливий аспект формування у майбутньої особистості необхідних якостей, що будуть сприяти її подальшому саморозвитку через усе життя. Воно відіграє важливу і ключову роль у становленні особистості та надає їй можливості успішного просування на всіх майбутніх етапах розвитку. Сім'я впливає на фізичне і психічне здоров'я дитини, формує особистість, вчить робити правильний моральний вибір.

Необхідно наголосити, що формування культури здоров'я, як складової сімейного виховання, несе у собі величезні можливості для подальшого гармонійного розвитку дитини.

У здоровому родинному середовищі від сім'ї очікується багато чого, особливо в галузі оздоровчого виховання. Згідно М. Демеля [13] від сім'ї очікується:

- створення оптимальних при цих обставинах матеріальних меж, що забезпечують безпечність та задоволення оздоровчих потреб дитини;
- відповідна атмосфера, що сприяє фізичному та психічному здоров'ю, зацікавленостям розвитку дитини, доброзичливому ставленню до його потреб, здоровому гігієнічному змагання, активній, розумній та систематичній роботі на формуванням звичок та оздоровчих позицій;
- організація життя, сумісного з принципами соматичної та психічної гігієни (розпорядок дня, час на сон, розподіл домашніх обов'язків);
- доброзичлива співпраця із закладами з охорони здоров'я. [18].

Оздоровча освіта є не тільки процесом отримання певних знань; таку освіту містить і освітні заходи, спрямовані на розвиток необхідного ставлення до здоров'я як цінності. Як результат, оздоровча освіта має завданням сформувати молоде покоління так, щоб воно впоралося із соціокультурними збереженнями, що відносяться до здоров'я [14, 19].

До того ж, школярі повинні мати знання з форму-

вання культури здоров'я, як свого власного, так і оточуючих, адже саме в культурі здоров'я закладено співвідношення - культура здоров'я – людина – культура здоров'я. Тобто людина створює культуру здоров'я, є її носієм і маніпулює ним як інструментом для отримання здорового життя [17].

Дослідження системи цінностей доводять, що перше місце в ціннісній ієрархії сучасної польської молоді займає родина, потім любов і Бог. Наступні сходинки – правда, краса, добро, патріотизм. На базі досліджень, що проводились в 2005 році Інститутом досліджень громадської думки наверху бажаних цінностей підростаючого покоління стоять: щасливе родинне життя, взаємне кохання, дружба, доброзичливість, повага до інших. Сім'я – найважливіша цінність, якій молодь підкорює інші цінності. Отже, після вступу до ЄС, ціннісні орієнтири поляків можна подати в такій ієрархії: 1.Сімейне щастя. 2.Збереження доброго здоров'я. 3.Професійна робота. 4.Чесне життя. [12].

Отже, оздоровче виховання – це не тільки навчання дотримуватися основних правил гігієни, але й усебічна виховна діяльність, що формує правильно індивідуальність дитини та її ставлення до здоров'я та оздоровчої культури.

В Україні основи християнської етики у початковій школі представлені декількома програмами, зокрема В. Ткачук "Формування у дітей християнської етики і морального здоров'я", М. Стельмаховича "Християнська етика у початковій школі". Упровадження таких курсів, факультативних занять за згодою батьків матиме великий вплив на розвиток духовності юного громадянина України [8, 9].

На думку Т. Мар'єнко сучасна педагогіка повинна пов'язувати виховання з чітким баченням духовної вертикалі розвитку особистості, з розмежуванням добра і зла, істини і брехні, краси і неподобства. Тому молодь потрібно навчати вертикального, духовного розвитку, оскільки для більшості існує лише горизонтальний – розвиток здібностей, розуму, смаків, емоційних проявів характеру. Усі вони є дуже потрібними, однак все ж додатками до духовного розвитку. Вертикальний, істинний, внутрішній розвиток ґрунтується на справжній, світлій духовності, яка визначає зміст і якість життя [12].

Таким чином, на думку Ю. Решетнікова вивчення закордонного досвіду не означає механічного його застосування у практиці державно-конфесійних відносин в Україні. Необхідно вести мову про вивчення закордонного досвіду формування і забезпечення державно-конфесійних відносин, його творче осмислення та використання в процесі подальшого реформування соціально-гуманітарної сфери в Україні з урахуванням українського досвіду та особливостей. Зазначене є слушним і щодо досвіду інших країн у забезпеченні викладання релігії та курсів духовно-морального спрямування у державній системі освіти [7].

Також важливо наголосити про тісний взаємозв'язок виховання на основі релігійних цін-

ностей з формуванням у людини високих моральних якостей та чеснот, відповідальної поведінки та здатності протистояти негативним впливам постмодерністського суспільства [<http://www.irs.in.ua/>].

Проведений аналіз досліджень польських і українських вчених можна доповнити результатами анкетних даних. Це дозволить виявити зацікавленість сучасної молоді до зазначених вище проблем сімейного і релігійного виховання культури здоров'я.

Аналіз результатів анкет польського сервісу ANKIETKA (<http://www.ankietka.pl/>) вказує на такі позиції респондентів стосовно здорового способу життя, здоров'язбережувального простору сім'ї, оздоровчого виховання:

1). 10.34% займаються спортом 1 раз на тиждень, 55.17% - 3 рази та більше на тиждень.

2). 77.57% - проводять свій вільний час активно (рекреаційні заняття), 22.43%- пасивно (комп'ютер, телевізор).

3). Екологічний спосіб життя. 64,29% - це бажання захистити довкілля, 7.14% - переконання сім'я, друзів, 14.29% - інформаційні кампанії щодо захисту навколишнього середовища, 50.00% - бажання заощадити гроші.

4). Фастфуд і здоровий спосіб життя (Чому ви їсте Фастфуд?). 12.00% - немає часу, щоб приготувати, 46.00% - люблю їсти харчові фаст-фуди, 28.00% - швидко втамувати голод.

5). 35.71% - ведуть здоровий спосіб життя, 28.57% - не ведуть, 35.71% - не можуть визначити.

6). Можливість вивчити здатність справлятися зі стресом. 23,60% - не відчують необхідність підвищення обізнаності з цієї теми, 49,44% - шукають шляхи запобігання стресу, 50,56% - шукають нові методи подолання стресу, 15,73% - шукають знання джерел стресу.

На жаль, результати багатьох соціологічних опитувань школярів і педагогів в Україні говорять нам про нехтування молодими людьми здоров'ям як значущою соціальною цінністю. Так, наприклад, результати опитування підлітків і керівників навчальних закладів, проведеного в 2010 році в рамках міжнародного проекту «Здоров'я й поведінкові орієнтації української молоді, що навчається», відображають далеко не кращу картину ставлення підлітків до власного здоров'я. Так, досвід куріння мають від 20 до 78% опитаних (залежно від віку й місця навчання), пробували хоч колись курити 55% опитаних хлопців та 41% дівчат у віці 11–15 років. 46% респондентів уживали алкоголь у цьому ж віці. Досвід уживання марихуани або гашишу у своєму житті мали 16% підлітків у віці 15–17 років. 38% молоді, що навчається, як мінімум раз на рік брали участь у бійках, 32% зверталися за допомогою до медиків з травмами. 42% опитаних підлітків 15–17 років мають досвід статевого життя (55% хлопців та 31% дівчат). Від 7 до 15% підлітків (залежно від місця навчання) вступали в статеві відносини у віці до 15 років [2].

Таким чином майже не існують розбіжності у рі-

шенні першочергових проблем здорового способу життя в українських і польських мешканців. Серед першочергових проблем вони виділяють питання здорового способу життя через якість їжі, заходи запобігання стресам, проблеми екологічного середовища, заняття спортом і проведення вільного часу.

Висновки.

Таким чином необхідно наголосити на важливості релігійного виховання у сім'ї через призму формування культури здоров'я та здоров'язбережувальних технологій.

Важливим аспектом релігійного сімейного виховання слід вважати особистий приклад дорослих членів родини. Враховуючи специфіку сімейного виховання в українській родині необхідно поєднувати

релігійне виховання у родині і школі. Також необхідно залучати дітей до різноманітних заходів оздоровчого характеру, що проводяться церковними та волонтерськими організаціями.

Вважати за необхідне посилення ролі сімейного та позашкільного виховання учнів у контексті формування культури здоров'я.

У Польщі є широко поширеною практика викладання предметів духовно-морального спрямування, що сприяють піклуванню батьків про здоров'я дітей.

У відповідності до рішень органів управління освітою існує можливість в українській родині і школі забезпечення духовного виховання учнів, право батьків на забезпечення освіти та виховання своїх дітей відповідно до власних світоглядних переконань.

Література

1. Диліус А. Чи здатна Польська церква наводити мости? / А. Диліус // Людина і світ. – 2000. – №5. – С.2.
2. Жарікова С. Особливості ставлення підлітків до здорового способу життя / С. Жарікова // Освіта регіону. 2013, №2. – С. 2-3.
3. Кохановский Я. Избранные произведения / Я. Кохановский. – М.-Л., 1960. – 160 с.
4. Палінчак М. Конституційно-правовий статус релігійних організацій в постсоціалістичних країнах Центральної Європи / М. Палінчак // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2002. – Вип. 1. – С. 62-66. – (Серія Право).
5. Палінчак М.М. Система державно-церковних відносин в посткомуністичній Європі: уроки для України / М.М. Палінчак // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2011. – Том 24 (63). – № 2. – С. 74-88. – (Серия «Юридические науки»).
6. Релігійне навчання і виховання дітей і молоді в Україні: проблема і шляхи розв'язання / Архієпископ Августин // Світло Православ'я. Видання Львівської єпархії Української Православної Церкви. – 2005. – №10(132). – С. 2-3.
7. Решетніков Ю. Викладання предметів духовно-морального спрямування у державній школі: український та закордонний досвід / Ю. Решетніков // Науковий вісник «Демократичне врядування». – 2012. – №9. – С. 25-30.
8. Стельмахович М. Християнська етика / М. Стельмахович // Початкова школа. – 1999. – № 4. – С. 20-24.
9. Ткачук В. Формування у дітей християнської етики і морального здоров'я / В. Ткачук // Початкова школа. – 2000. – № 1. – С. 49-52.
10. Холмс С. Церковь и государство в Восточной Европе / С. Холмс // Конституционное право: Восточноевропейское обозрение. – 1998. – № 4 (25). – С. 49-50.
11. Цебенко С. Право на релігійну освіту: до характеристики міжнародних стандартів / С. Цебенко // Вісник Львівського університету. – 2009. – Вип. 49. – С. 8–13. – (Серія юридична).
12. Цінності православної культури як фактор морально-етичного виховання школярів: Науково-методичний посібник / Уклад.: П.І.Матвієнко, Г.А.Каліберда. – Полтава: ПОІППО, 2007. – С. 23-24.
13. Demel M. O wychowaniu zdrowotnym / M. Demel. – Warszawa: PZWS, 1968. – 120 s.
14. Fedyn B. Wychowanie do zdrowia / B. Fedyn // Życie Szkoły. – 2007. – Nr 9. – Pp. 15-17.
15. Janiszewska Ju. Znaczenie religijności w życiu człowieka chorego / Ju. Janiszewska, M. Lichodziejewska-Niemierko // Polski Merkuriusz Lekarski. – 2006. – T. 21. – Nr 122. – S. 197-200.
16. Jankowski K. Psychologia wierzeń religijnych. rozdz. Ann i Barry Ulanow „Funkcja religii w psychice ludzkiej” / K. Jankowski. – 2000. – S. 344-345.
17. Nowicka E. Świat człowieka – świat kultury. Systematyczny wykład problemów antropologii kulturowej / E. Nowicka. – Warszawa, 2000. – S. 60.
18. Sołtysiak J. Droga ku zdrowiu / J. Sołtysiak. – Warszawa: IWZZ, 1983. – 124 s.
19. Wolny B. Edukacja zdrowotna w zreformowanej szkole – rola i zadania nauczyciela / B. Wolny. – Warszawa, 2007. – Pp. 169-183.

References:

1. Dilius A. *Liudina i svit* [Man and the World], 2000, vol.5, p. 2.
2. Zharikova S. *Osvita regionu* [Education region], 2013, vol.2, pp. 2-3.
3. Kokhanovskij Ia. *Izbrannye proizvedeniia* [Selected works], Moscow, Leningrad, 1960, 160 p.
4. Palinchak M. *Naukovij visnik Uzhgorods'kogo nacional'nogo universitetu* [Scientific Bulletin of the Uzhgorod National University], 2002, vol.1, pp. 62-66.
5. Palinchak M.M. *Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. VI. Vernadskogo* [Scientists Note of Vernadsky Tauride National University], 2011, vol.24(63, 2), pp. 74-88.
6. Avgustin. *Svitlo Pravoslav'ia* [Light of Orthodoxy], 2005, vol.10(132), pp. 2-3.
7. Reshetnikov Iu. *Naukovij visnik «Demokratichne vriaduvannia»* [Scientific Bulletin of “Democratic Governance”], 2012, vol.9, pp. 25-30.
8. Stelmakhovich M. *Pochatkova shkola* [Primary School], 1999, vol.4, pp. 20-24.
9. Tkachuk V. *Pochatkova shkola* [Primary School], 2000, vol.1, pp. 49-52.
10. Kholms S. *Konstitucionnoe pravo: Vostochnoevropejskoe obozrenie* [Constitutional Law: East European Review], 1998, vol.4(25), pp. 49-50.
11. Cebenko S. *Visnik L'viv'skogo universitetu* [Bulletin of Lviv University], 2009, vol.49, pp. 8–13.
12. Matviienko P.I., Kaliberda G.A. *Cinnosti pravoslavnoyi kul'turi iak faktor moral'no-etichnogo vikhovannia shkoliariv* [Values Orthodox culture as a factor in the moral and ethical education of pupils], Poltava, POIPPO, 2007, pp. 23-24.
13. Demel M. *The education of health* [O wychowaniu zdrowotnym], Warsaw, PZWS, 1968, 120 p.
14. Fedyn B. *Education for health* [Wychowanie do zdrowia], *School life* [Życie Szkoły], 2007, vol.9, pp. 15-17.
15. Janiszewska Ju., Lichodziejewska-Niemierko M. *Polish Mercuriusz Medicine* [Polski Merkuriusz Lekarski], 2006, vol.21(122), pp. 197-200.
16. Jankowski K. *Psychology of religious beliefs* [Psychologia wierzeń religijnych]. Ann i Barry Ulanow. *The function of religion in human psychology* [Funkcja religii w psychice ludzkiej], 2000, pp. 344-345.)
17. Nowicka E. *The human world - the world of culture* [Świat człowieka – świat kultury]. *Systematic exposition of the problems of cultural anthropology* [Systematyczny wykład problemów antropologii kulturowej], Warsaw, 2000, p. 60.
18. Sołtysiak J. *The road to health* [Droga ku zdrowiu], Warsaw, IWZZ, 1983, 124 p.
19. Wolny B. *Health education in the reformed school - the role and responsibilities of the teacher* [Edukacja zdrowotna w zreformowanej szkole – rola i zadania nauczyciela], Warsaw, 2007, pp. 169-183.

Информация об авторе:

Ермакова Татьяна Сергеевна: ORCID: 0000-0002-3081-0229; tati-ana-iermakova@rambler.ru; Харьковский национальный педагогический университет имени Г.С. Сковороды; ул. Артема 29, г. Харьков, 61002, Украина.

Цитуруйте эту статью как: Ермакова Т.С. Виховання дітей у польській сім'ї у контексті формування культури здоров'я// Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2014. – № 11. – С. 17-22. doi:10.15561/18189172.2014.1104

Электронная версия этой статьи является полной и может быть найдена на сайте: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive.html>

Это статья Открытого Доступа распространяется под терминами Creative Commons Attribution License, которая разрешает неограниченное использование, распространение и копирование любыми средствами, обеспечивающими должное цитирование этой оригинальной статьи (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.ru>).

Дата поступления в редакцию: 25.05.2014 г.
Опубликовано: 05.06.2014 г.

Information about the author:

Iermakova T.S.: ORCID: 0000-0002-3081-0229; tatiana-iermakova@rambler.ru ; Kharkov National Pedagogical University; Artema str. 29, Kharkov, 61002, Ukraine.

Cite this article as: Iermakova T.S. Education of children in Polish family in a context of forming health culture. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 2014, vol.11, pp. 17-22. doi:10.15561/18189172.2014.1104

The electronic version of this article is the complete one and can be found online at: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive-e.html>

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.en>).

Received: 25.05.2014
Published: 05.06.2014